

PRESENTATIE OVER MENSENRECHTEN

VOLKSUNIVERSITEIT UDEN

1. INLEIDING

Waarom lezing nu ?

- 10 december, internationale dag van de mensenrechten, 57ste verjaardag van de goedkeuring door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM);
- Dit jaar vraagt Amnesty International aandacht voor 10 gewetensgevangenen (Peru, Myanmar, zie www.amnesty.nl).

Wat zijn mensenrechten ?

- definitie van wat een recht is: ‘wat iemand toekomt, waarop men aanspraak kan maken’;
- mensenrechten gelden voor iedereen – overal en altijd - en zijn per definitie universeel. Deze normen beogen een minimum standaard voor de menselijke waardigheid te definiëren en de kwaliteit van het menselijk bestaan te verhogen;
- er zijn ook mensenplichten en verantwoordelijkheden, zie de Trieste Declaratie, een Code van Ethiek en Gedeelde Verantwoordelijkheden

Waarom mensenrechten en waarom belangrijk ?

- actueel: foltering van Al Qaeda gevangenen door Amerikanen; situatie in landen als Birma, China, Soedan; homoseksualiteit; Hamelink, adviseur over VN informatieconferentie in Tunesië;
- geschiedenis aaneenschakeling van oorlog, slavernij, plundering, kolonisering; Tweede Wereldoorlog; Uden, godsdienstvrijheid;
- Activiteiten Amnesty International
Amnesty baseert haar activiteiten op de UVRM. (actueel: 100ste executie VS, geheime CIA vluchten, Sri Lanka, mensenrecht activisten))

2. Geschiedenis mensenrechten

Geschiedenis tot 1945

In ruime mate is de geschiedenis het verhaal van de strijd van de mens voor de erkenning van zijn rechten:

- Magna Carta 1215, tegen willekeur koninklijk gezag en Charter van Kortenberg (Hertogdom Brabant, 1312)
- In de Oudheid en Middeleeuwen was er geen aandacht voor de mens als individu
- Renaissance en Humanisme, emancipatiebeweging van de individuele mens (Erasmus, Thomas Moore)
- 17de en 18de eeuw in de ban van het rationalisme (Hugo Grotius 1583-1645, Hobbes, Locke, Montesquieu, Rousseau, Kant);

Het ontstaan van mensenrechten als wettelijk instrument

- Democratische staat een laatbloeier, rechten van de mens nog jonger
- Declaration and Bill of Rights (Engeland, 1689)
- Constitution of the United States (grondwet VS) and First Amendment (1776 – 1791)
- Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen, 1789 en grondwet 1791. Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap (mijlpaal);
- Concrete toepassing van wettelijk positivisme in grondwettelijke regimes
- Ontwikkeling van het humanitaire recht op internationale basis, Conventie van Genève en Rode Kruis, 1864
- Internationale Vredesconferenties van Den Haag, 1899 en 2007 (Vredespaleis) met aanvullingen op de Conventie van Genève;
- Het Verdrag van de Volkenbond (1919), voorloper van de VN geeft al uitdrukking aan de bekommernis om de rechten van de mens;
- Ontwikkeling mensenrechten: eerste fase: rechten op vrijheid (afwezigheid van interventie); tweede fase: rechten op gelijkheid (staatsinitiatief); derde fase: rechten op solidariteit (internationale, intergouvernementele overeenkomsten). Vóór 1945 weinig volkenrechtelijke bescherming mensenrechten, want nationale aangelegenheid

Geschiedenis mensenrechten vanaf 1945

- F.D.R. Roosevelt, 6 jan '41, Four Freedom Speech to Congress (vrijheid van uitdrukking en van godsdienst; vrij van vrees en gebrek); “tweede oorlog kruistocht voor mensenrechten”;
- Dumbarton Oaks (herfst 1944), vier mogendheden formuleren ontwerp Handvest, vervolgens besproken op Jalta Conferentie (Roosevelt, Churchill, Stalin) en later voorgelegd aan San Francisco conferentie;
- San Francisco ‘UN Conference on International Organization’ 25 april – 26 juni 1945;
- Bij aanvang Conferentie mensenrechten geen prioriteit, maar vanwege druk deelnemende landen plus rapportages wreedheden WWII kreeg Handvest van de VN als voorname doelstelling de proclamatie van mensenrechten;
- 24 oktober 1945, Handvest van de VN in werking na ratificatie door helft plus 1(26) + permanente leden Veiligheidsraad; NL ook geratificeerd;
- ECOSOC, één van de zes hoofdorganen(andere: AV, VR, IGH, Secretariaat, Trusteeship Council);
- ECOSOC riep begin 1946 de Commissie voor de Rechten van de Mens in het leven; begin 1947 eerste Commissievergadering, eind 1947 tweede en derde in mei-juni 1948 (ontwerpverklaring herzien); christelijke organisaties en autoriteiten belangrijke rol gespeeld (John Nurser)
- 10 december 1948 goedkeuring AV (Parijs) Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (René Cassin en Eleanor Roosevelt) (48 stemmen vóór, acht onthoudingen, geen tegen, twee afwezig)
- In 1968 in Teheran Internationale Conferentie over de rechten van de Mens, vooruitgang 1948 - 1968 + toekomstplannen. 1968 uitgeroepen tot het Internationale Jaar voor de Rechten van de Mens. Proclamatie van Teheran.
- In 1993 werd in Wenen de Wereldconferentie over de Rechten van de Mens gehouden, waarbij 171 landen de universaliteit, ondeelbaarheid en wederkerige afhankelijkheid van de mensenrechten bevestigden en opnieuw hun geloof beleden in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Leidde tot de instelling van de VN Hoge Commissaris voor de Rechten van de Mens. Voor de eerste keer ook officieel het recht op ontwikkeling als onvervreemdbaar erkend. (AV in 1986 Verklaring inzake het Recht op Ontwikkeling uit gegeven)
- De Algemene Vergadering van de VN riep 1995 – 2004 uit als het Decennium voor Onderwijs in Mensenrechten. Recentelijk heeft de Algemene Vergadering een actieplan goedgekeurd voor onderwijs in mensenrechten op basis en

middelbare scholen voor de periode 2005 – 2007.

- **Millenium Top VN, september 2005**

Resultaten vielen tegen, Rusland en China tegen een grote verbouwing van de Mensenrechtencommissie. Wel algemene herbevestiging van de universaliteit van de mensenrechten, het accepteren van de verantwoordelijkheid om bevolkingen te beschermen tegen genocide, etc, inclusief gezamenlijke actie van de internationale gemeenschap, en de verdubbeling van de begroting van de UNHCHR

Geen grote maar een kleinere Raad voor de Mensenrechten. Over de modaliteiten moet nog onderhandeld worden (samenstelling, mandaat)NL wil dat het een permanent lichaam wordt en dat het snel reageert

3. Inhoud en Betekenis Universele Verklaring Rechten van de Mens

Inhoud Universele verklaring

- Een inleiding (preambule), daarna slechts 30 artikelen;
- Artikel 1 formuleert wijsgerige leersstelling dat alle mensen vrij en gelijk in waardigheid en rechten geboren worden;
- Artikel 2 bevestigt dat iedereen, zonder onderscheid van welke aard dan ook, aanspraak heeft op alle rechten en vrijheden. Het verbiedt iedere vorm van onderscheid op basis van ‘ras, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijke afkomst, eigendom, geboorte of andere status;
- Artikel 3 eerste hoeksteen van de Verklaring; proclameert het recht op het leven, het recht op vrijheid en het recht op de onscheidbaarheid van de persoon. Dit artikel vormt de inleiding op de artikelen 4 tot en met 21, die de andere burgerrechten en politieke rechten opsommen (slavernij, foltering, gevangenhouding, privacy, huwelijk, eigendom, etc.);
- Artikel 22 tweede hoeksteen en vormt de inleiding tot de artikelen 23 tot en met 27, die de economische, sociale en culturele rechten opsommen
- De artikelen 23 tot en met 27 kennen uitgebreide sociale, economische en culturele rechten toe, zoals het recht op sociale zekerheid, op werk, op gelijk loon voor gelijke arbeid, op rust en op vrije tijd, op een toereikende levensstandaard, op onderwijs en op vrijelijke deelname aan het culturele leven van zijn gemeenschap;

- De laatste drie artikelen erkennen dat iedere persoon recht heeft op een ondersteunende maatschappelijke en internationale orde; tevens onderschrijven zij de plichten en verantwoordelijkheden van het individu ten aanzien van de samenleving;
- Heel wat artikelen stemmen overeen met wat reeds voorheen in vroegere verklaringen en grondwetten werd voorop gesteld;

Betekenis Universele Verklaring

- De UVRM één van 's werelds belangrijkste seculiere documenten; sedert 1948 de voornaamste en meest invloedrijke van alle verklaringen die de VN ooit heeft uitgevaardigd; in zekere zin 'het geweten van de wereld';
- de Universele Verklaring een gemeenschappelijk ideaal, een verklaring van intenties, geen juridisch bindende tekst; geeft een universele definitie van de menselijke waardigheid en de menselijke waarden;
- In éénheid en in duidelijke taal geformuleerd;
- Het meest vertaalde document: 330 talen en dialecten;
- Bevestigt de democratische idealen; de democratie schuilt in het genot van rechten en vrijheden;
- Alle aspecten in aanmerking genomen (politiek, burgerlijk, economisch, sociaal, cultureel);
- Grootste betekenis dat UVRM universeel is, voor alle leden van het mensdom en voor alle landen en volken, ongeacht of Verdragen door staat bekrachtigd of aangenomen; is een maatstaf die de wereldgemeenschap in staat stelt te bepalen in welke mate de internationale normen op het gebied van de rechten van de mens worden geëerbiedigd en toegepast;
- Breed draagvlak: mensenrechtennormen verenigbaar met verschillende ethische, godsdienstige en filosofische tradities; mensenrechten zijn ook ethische waarden;
- Een bron van inspiratie voor het indrukwekkend instrumentarium aan teksten en instellingen sinds 1948 gecreëerd. Uitschieters zijn
 - 0 de Europese Conventie tot bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden
 - 0 de VN Pacten over respectievelijk de economische, sociale en culturele rechten en de politieke en burgerlijke rechten;
 - 0 de Amerikaanse conventie inzake de rechten van de mens (Costa Rica, 1969);
 - 0 het Afrikaans handvest voor de rechten van de mens en de Volkeren (1984);
 - 0 een indrukwekkend arsenaal aan verklaringen, overeenkomsten, verdragen, die één of meer specifieke rechten

behandelen (foltering, genocide, vluchtelingen, rassendiscriminatie, status van de vrouw, kinderen.);

- 0 vanaf toen ook voorwerp van zorg van andere staten. Aantal actoren vergroot sinds 1945: Gespecialiseerde Organisaties (ILO, UNESCO, UNICEF, UNDP), Strafhoven;
- 0 oprichting van Internationale Strafgerechtshoven (Den Haag)
- 0 Artikelen uit de Universele verklaring ingelast in nationale grondwetten en wetgeving
- 0 de morele kracht van de Universele Verklaring

Het Internationaal Statuut van de Rechten van de Mens omvat:

- de UVRM (1948) met preambule en 30 artikelen, die de wezenlijke rechten van de mens en de fundamentele vrijheden formuleren.
- het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten (1966). In 1976 in werking getreden na de 35ste akte van bekrachtiging of toetreding. (2004: 149 staten); NL geratificeerd;
- het internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (1966); en de twee facultatieve protocollen daarbij. Het verdrag ook in 1976 van kracht geworden na 35ste akte van bekrachtiging of toetreding; (2004: 152 staten); NL geratificeerd;
- het Eerste Facultatief Protocol (aanvaard in zelfde resolutie) voorziet in internationaal mechanisme om kennis te nemen van kennisgevingen van individuele personen, die beweren slachtoffer te zijn van een schending van in het Verdrag genoemde rechten; ook in 1976 in werking getreden na 10 toetredingen/bekrachtigingen (2004: 104 staten); NL geratificeerd;
- het Tweede Facultatief Protocol (1989) is gericht op de afstraffing van de doodstraf; in 1991 in werking getreden na 10 akten van toetreding of bekrachtiging (2004: 50 staten, inclusief NL). Doodstraf in Nederland afgeschaft in 1870, in grondwet opgenomen in 1983.

De rechten vervat in het Internationaal Statuut van de Rechten van de Mens hierboven (UVRM en de twee Verdragen) zijn verder uitgewerkt in weer andere verdragen. Zij zijn soms vooraf gegaan door Verklaringen:

- Verdrag betreffende de Status van Vluchteling (1951); 1954 van kracht; Protocol van kracht 1967;
- Internationaal Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van rassendiscriminatie (1965), (2004: 169); Facultatief Protocol (2004: 42);
- Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie ten opzichte van de Vrouwen (1979); uitwerking van artikel 5 UVRM en artikel 7 BUPO); (2004: 177); Facultatief Protocol voor NL van kracht sinds 2002

- Verdrag tegen Foltering en andere Wrede, Onmenselijke of Onterende Behandeling of Bestrafing (1984), (2004: 136); Facultatief Protocol (2004: 53) Nederland: getekend op 4 februari 1985 en geratificeerd op 21 december 1988. Verenigde Staten: getekend 18 april 1988, geratificeerd, met reserves, op 21 oktober 1994;
- Conventie inzake de Rechten van het Kind (1989), 2004: 192); Eerste Facultatief Protocol (kindsoldaten) (2004: 67); Tweede Facultatief Protocol (handel, prostitutie en pornografie) (2004: 69); NL beide protocollen getekend in 2000;
- Verdrag voor de Bescherming van Migranten en hun Gezinsleden (2004: 27)

4. VN instrumentarium voor handhaving en bevordering mensenrechten

Algemeen

Binnen de VN familie een ontelbaar aantal mechanismen en procedures: werkgroepen en comités; rapporten, studies, onderzoeken en verklaringen; conferenties, plannen en programma's; actiedecennia; studies en opleidingen; vrijwillige fondsen en stichtingen; samenwerkingsprogramma's op globaal, regionaal en lokaal niveau; en de vele procedures ontwikkeld om mensenrechten te beschermen en te promoten.

Mensenrechtencommissie

Nu 53 leden: Afrika 15; Azië 12; LA&C 11, Oost Europa:5, West Europa en andere (10) Belangrijke verandering: in begin voorbereiden regelgeving, vanaf jaren tachtig effectueren van toezichtprocedures, sterke uitbreiding aantal thematische rapporteurs.

“Politisering”, bezwaar tegen ‘naming and shaming’. Landenresoluties voor minder invloedrijke landen. In 2004 zes landenrapporteurs (voor Belarus, Burundi, Dem Rep Kongo, Myanmar, Noord-Korea, Palestina), zes onafhankelijke deskundigen (voor Afghanistan, Haïti, Liberia, Somalië, Soedan en Tsjaad) en twee vertegenwoordigers van de SG (Cambodja, Cuba). In totaal 34 speciale procedures, inclusief 3 werkgroepen Landenresoluties en voorzittersverklaringen zijn nuttig; dient in nauwe samenwerking met thematische rapporteurs. Samenwerking thematische rapporteurs en verdragscomités niet altijd goed.

NGO's hebben een grote inbreng, vooral signaleren van concrete schendingen van mensenrechten.

Hoge Commissaris voor de Mensenrechten

Hoge commissarissen: Ayala Lasso, Mary Robinson, Serge Vieira de Mello, Louise Arbour.

Dienstverlening aan Mensenrechtencommissie, de verdragscomités (behalve vrouwencomité), en het functioneren van de speciale rapporteurs en werkgroepen. Ook technische samenwerkingsprogramma's, (600 werknemers) het onderhouden van veldkantoren en het organiseren van internationale conferenties

Aanvankelijk nadruk AVVN en MRC, tegenwoordig HCRM, Speciale rapporteurs, verdragscomités, VR en Gespecialiseerde Organisaties

5. Nederland en mensenrechten

- In Nederland is het Ministerie van Buitenlandse Zaken verantwoordelijk voor het beleid ten aanzien van de mensenrechten
- Nederland is lid van de VN Mensenrechtencommissie voor periode 2004 – 2006. Deze Commissie speelt een sleutelrol. Haar geloofwaardigheid onder druk, polarisering;
- AIV studie 'De VN en de Rechten van de Mens'. Het mensenrechtensysteem door de jaren heen in verschillende spanningsvelden moeten functioneren: b.v. oost - west en terrorisme – mensenrechtenbescherming;
- 'Mainstreaming oftewel integratie, is een goed idee: alle onderdelen van de VN in een intersectorale en geïntegreerde aanpak. In praktijk wel moeilijk, zowel binnen als buiten de VN;
- Notitie Mensenrechtenbeleid 2001: ontwikkelingen jaren negentig, noodzaak betere integratie mensenrechtenbeleid, van normstelling naar normuitvoering, overheid moet opereren in bredere allianties; concentreren op gebieden van vrijheid van godsdienst of overtuiging, bestrijding van racisme, uitbanning van marteling; rechten van het kind; mensenrechtenactivisten; bescherming vrouwen (genitale verminking, uithuwelijken, etc)
- NL heeft sinds 1999 een mensenrechtenambassadeur, sinds 2003 Piet de Klerk. Met 10 andere personen op BZ: integreren van mensenrechten in alle onderdelen van het buitenland - en ontwikkelingssamenwerkingbeleid; buitenlandse landen bezoeken (China, Midden Oosten en ontwikkelingslanden) en in NL contact met maatschappelijke organisaties;
- EU een actieve speler in 61ste sessie van de HRC (co-sponsored vier country resolutions; Belarus, Noord Korea,.. Speciale rapporteurs). Plus thematische resoluties: b.v. doodstraf

Voor Nederland zijn de **volgende multilaterale organisaties** van groot belang voor de kwestie van de mensenrechten:

- Verenigde Naties, zie boven
- De Raad van Europa (46 landen); Europees Verdrag voor de rechten van de Mens
- De Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE);
- De Europese Unie (25 landen)

Raad van Europa

Nederland heeft mensenrechten en democratie goed op orde. Hof voor de Rechten van de Mens hoeft NL bijna nooit te veroordelen. Egbert Myjer, Nederlandse rechter. In 2004, negen arresten over Nederland van totaal van 621.

Correcties: gevangenis Vught, militair strafrecht, wet opneming psychiatrisch zieken, verlenging TBS periode

Conferentie over Veiligheid en Samenwerking in Europa

35 landen, inclusief VSA en Canada plus EU en VN. Slotakte van Helsinki (1975) en Toetsingsconferentie van Wenen (1989).

In 1992 opnieuw Helsinki, 52 Staats- en Regeringshoofden; de Akte van Helsinki

Europese Unie

Wil eigen bureau voor grondrechten. Gevaar voor duplicatie met Raad van Europa en OVSE

Andere

Behalve publieke instanties, spelen voor de Nederlandse regering ook andere instanties een rol, zoals:

- maatschappelijke organisaties; zij signaleren misstanden en oefenen druk uit op regeringen. Zij maken ook mensen bewust. Ontwikkelingshulp in deze sector geeft vaak steun aan NGO's en mensenrechtenactivisten
- privé sector, in de vorm van maatschappelijk verantwoord ondernemen

Websites

www.minbuza.nl ga naar mensenrechten

www.amnesty.nl

www.un.org ga naar 'human rights'

www.unhchr.org

http://europa.eu.int/pol/rights/index_nl.htm Europese Unie

www.coe.int Raad van Europa, Human Rights Information Centre

www.derechos.org

UDEN, 12 december 2005.